

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati na uredništvo — naročnino, reklamacije in vse administrativne stvari pa na upravništvo v Ljubljani, Učiteljska tiskarna, Franciškanova ul. 6/A. Vse pošiljke je pošiljati franko. Reklamacije so proste poštne. Rokopisov ne vračamo. Telefon uredn. 312.

UČITELJSKI TUDIŠ

Licealna knjižnica
1058 Ljubljana, Strossmayerjeva ulica.
II. drž. gimn. (Bpl.)

Glasilo Udruženja Jugosl. Učiteljstva - Poverjeništvu Ljubljana

Izhaja vsak četrtek. Naročnina znaša za neorganizirane 40 Din, za inozem. 60 Din. Posamezna številka 1 Din. Članstvo „Pov. UJU“ — Ljubljana ima s članarino že plačano naročnino za list. Za oglase in reklamne notice vseh vrst je plačati po Din 250 od petih vrst. Informatni davek posebej. Pošt. ček. ur. 11.197.

Bivši avstrijsko-klerikalni prosvetni režim v polnem obsegu na vidiku.

Klerikalna hidra je hotela zavijeti zopet svoj bič nad naprednim učiteljstvom, a roka pravice ga je v naši nacionalni državi vendar ustavila.

Na naše največje začudenje nam je državna policija zaplenila zadnjo številko »Učiteljskega Tovariša« po višjem nalogu. Zaplenjen je bil članek »Nasilja in persekucije novega prosvetnega režima«, ki je pisan v najmirnejšem tonu, v patriotskem duhu in je podprt z najstvarnejšimi dokazi. Ni se nam še dogodilo v svobodni jugoslovski domovini, da bi bil »Učiteljski Tovariš« konfisciran, pač pa ponovno pod Avstrijo.

V četrtek zvečer smo prejeli sledeči odlok:

Polijska direkcija v Ljubljani.
Št. 15/58 Preds.

Ljubljana, dne 19. sept. 1924.

Zadeva: Zapiemba

»Učiteljski Tovariš«

z dne 18. 9. 1924, št. 37.

O d r e d b a.

Prepoveduje se razširjenje in prodajanje št. 37. v Ljubljani izhajajočega časopisa »Učiteljski Tovariš« od dne 18./IX. 1924 radi članka:

»Nasilja in persekucije novega prosvetnega režima« — v celnem obsegu.

Vsebinska tega članka more utemeljiti kaznjivo dejanje po § 103. s. kaz. in člen 13. in 138. ustave.

Izvršitev zaplembe je poverjena policijski direkciji v Ljubljani dne 18./IX. 1924.

Po naredbi ministrstva za notranje zadeve, oddelek za javno bezbednost z dne 13./X. 1921, J. B. št. 30.797 je razširjevanje druge izdaje te številke nedopustno.

Za policijskega direktorja:
L. S. Podpis nečitljiv.

Ob prejemu odloka smo se spomnili na Avstrijo; spomnili smo se na prega-

njanje nacionalnega učiteljstva s strani klerikalne stranke pod zaščito avstrijske vlade; spomnili smo se na vse konfiskacije »Učiteljskega Tovariša«, s katerimi nam je avstrijska vlada kratila svobodo besede, kadar smo se odločno postavili v bran za učiteljske pravice.

Bivši avstrijsko-klerikalni prosvetni režim je pričel dvigati svojo glavo tudi v svobodni jugoslovski domovini in odpira svoje žrelo nasilja in krivic, s katerimi hoče oblagodariti v prvi vrsti slovensko učiteljstvo.

Glavno klerikalno glasilo v Ljubljani »Slovenec«, je pisal glede konfiskacije: »da prosvetno ministrstvo ne bo dovolilo hujškanja in puntanja kolovodij UJU« in ko bi tako pisali, kakor je pisal »Učiteljski Tovariš«, ne bi nas samo konfiscirali, marveč vtaknili v luknjo....

S tem je »Slovenec« nastavljal svoje denunciatno želo na dve strani, na ministra prosvete in na sodišče.

In kaj se je zgodilo?

Deželno, kot tiskovno sodišče je konfiskacijo »Učiteljskega Tovariša« še pred rokom 24 ur razveljavilo, ker sodni senat ni našel v našem članku nobenega prestopka ne po členu 103. s. k. z., ne po čl. 13. ali 138. ustave ter je s tem senat tudi ovrgel namigavanja »Slovenca« na ministra prosvete o »hujškanju in puntanju kolovodij UJU« in je sodni senat tudi ovrgel »Slovenčev« željo, »da bi nas ne samo konfiscirali, temveč celo vtaknili v luknjo.«

To je najboljši dokaz, da je bil naš članek stvarno in dostojno pisan in strogo v iskrenem patriotskem duhu, kakor so pisali o tem srbski listi.

Ta slučaj nam je pa tudi jasen dokaz, kako tišči v ospredje pri nas bivši avstrijsko črno in belo žolti klerikalni prosvetni režim, ki ima pri nas svojo ostudno zgodovino, če bi to pripustili srbski napredni krogi.

Za enkrat je ostala na klerikalni strani samo — velika blamaža.

Klerikalci so izvršili ta nasilni akt v imenu »reda, pravice in odprave korupcije«. Davidovičeva srbska napredna javnost ga je pa sankcionirala...

Kaj je Engelbert Gangl za svojo ožjo domovino, kaj je danes za Jugoslavijo, je dovolj znano in znanih njegovih zaslug ne bomo sami sebi ponavljali. »Slovenec« jih pa ne bo videl, in če bi še tisoč let trafil naš slovenski življenj. Dokazali tudi tega ne bomo onemu umazanemu »Slovenčevemu« dopisniku, ki se skuša že dalje časa norčevati iz Gangla, da »je napisal nekaj slabih verzov in govoril nekaj praznih govorov« in ga ironično naziva »diko naše fare«. Da, res je dika, a dika cele države! Pojdite kamorkoli, povsod se izgovarja njegovo ime s spoštovanjem, s ponosom! In smo prepričani, da dotična nizkotna duša, ki ga kleveta dan za dnevom v »Slovencu«, ni vredna, da mu odveže jermena na čevljih.

Gangl je bil vedno strogo objektivni uradnik. Ako ste sami tako fanatično strankarsko prepričani in ne verjamete nam, pa vprašajte svoje Slomškarje, ki jim je bil enako pravičen sodnik in je marsikateremu izmed njih kot blag plemenit človek utiral solze. In če bi napravili med njimi plebiscit, bogme, slabo bi izšel za vas in za vašo stranko! Toda kaj Slomškarji, ti morajo biti mirni in tihi, zato pa je Ganglov naslednik — kočevski Novak! Ako imate pogum in še kolikšaj dostojnost, navedite eno samo krivico, ki bi jo storil Gangl vašim ljudem, saj za razne ugodnosti mora itak vedeti marsikateri Slomškar, ker četudi

osebno skoz in skoz naprednjak, ni uradno nikdar poznal strankarskega stališča in je bil vedno strogo objektiven uradnik, ki je prisegel, da bo spoštoval zakone.

Gangl je padel, ker je tako sklenil generalni štab SLS. Zato je moral pasti. Značilno je, da »Slovenec« ne navaja enega vzroka in argumenta, zakaj so ga odstranili. Nasilja se pač ne da argumentirati. Bilo bi najbrž še za klerikalce preumazano, ako bi morali iskati in brskati za vzroki.

Gangl je že svoj čas mnogo trpel pod avstrijsko-nemško-klerikalno vladno. Že takrat so mu neprestano metali polena pod noge. Bil je pod Kalteneggerjem denunciran, pod Šusteršičem premeščen, a takrat je dobro vedel, zakaj. Zato ker ni deloval v avstrijskem, nemškem vladnem zmislu. Da se pa isto godi nad njim danes v svobodni Jugoslaviji, katere najzvestejši sin je bil ravno Gangl, to nam vzbuja trpke občutke...

Slovensko napredno učiteljstvo, vključeno v poverjeništvu UJU, ki mu je Engelbert Gangl vzor naprednega duha, Jugoslovenstva in državnega edinstva, vzgled neumornega, vztrajnega dela za državne cilje ter interese, globoko obžaluje ta nasilni čin in javno protestira pred vso jugoslovensko napredno javnostjo zaradi zlobne krivice, ki se je zgodila enemu izmed najboljših, najzvestejših državljanov, v trdni neomajni veri, da se povrne čimprej na svoje mesto, s katerega je bil nasilno in krivično odstranjen.

Novi srezki šolski nadzorniki.

Klerikalna stranka jaše, zato je morala to dokumentirati tudi z izmenjavo šolskih nadzornikov. Vodilo jo je isto načelo kakor pri imenovanjih. Kjer koli so imeli svoje ljudi, Slomškarje, na razpolago, so jih postavili, drugod je našel milost tudi kateri naših. Dolgo so jih »kuhali«, skoro dva meseca... Noben kramar ne ponuja tako neukusno svoje robe, kakor so ponujali naokoli nadzorniška mesta. Menda ga ni Slomškarja širrom Slovenije, da se ne bi hvalil: tudi meni je bilo nadzorniško mesto na ponudbo, pa sem odklonil. Konstatiramo, da nikdo ni doslej tako diskreditiral nadzorniške službe — niti v predvojni dobi — kakor so to storili sedaj klerikalci. Iz strogo stvarne, pedagoško strokovne institucije so napravili strankarsko politično domeno. Praktični, izkušeni šolniki, kakor Rapé, Turk, Schell, Pretnar, Drnovšek, Levstik, Koropec, Šumer itd. se morajo umakniti

»pedagoškim veličinam« Štruklju, Rostoharju, Firmu, Primožiču, Černigoju, Peterlinu, Pleničarju (o joj! ni še tako davno, ko je moledoval za vstop v UJU!). Štruklju so najbrž hoteli »popraviti krivico«, ker je dobil svoj čas upraviteljsko mesto na Viču? — Nikdar poprej ni odločevala strankarska pripadnost, temveč edino pedagoško znanje in šolska praksa. Izrečno pribijemo, da niti eden šolskih nadzornikov, članov UJU, ni bil politično eksponiran, najmanj da bi kot tak izrabljali svoj službeni položaj. Sicer pa je danes vse mogoče, — ko je v Beogradu minister prosvete g. dr. A. Korošec, ko je v Ljubljani njegov pravi zaupnik g. Velikonja, ko je v Ljubljani v prosvetni upravi g. Vadjal... še sam ne ve kaj!

Nastale so razmere, ki jih ni bilo enakih niti ob prevratu glede zmede in nereda v prosvetni upravi Slovenije, Centralizem, ki so ga prej preklinjali, sedaj blagoslovljajo!

Engelbert Gangl — žrtev režimskega nasilja.

Ta vest ni prišla nepričakovano. Saj je »Slovenec« že dalje časa prikrit, a razumljivo namigaval, kaj namerava sedaj vsemogočna SLS. Klerikalna furija je zbesnela, zato pa udarja na desno in levo brez ozirov in obzir, dokler razpolaga z nebrzdano silo in močjo. Kar ni uspelo ministru prosvete dr. A. Korošču, to je dosegel ministrski predsednik gosp. Ljuba Davidovič, ki je — kakor piše baš

zadnja številka »Narodne Prosvete« — »uvek poklanjal pažnjo učiteljstvu«. Trpke besede nam silijo v pero...

Dobro so vedeli za učinek namerjenega strela. Zadeti so hoteli z njim vse napredno slovensko učiteljstvo, ker so dobro vedeli, kako to visi na svojem idejnem, narodnem in prosvetnem iniciatorju in voditelju. Zato pa proč z njim!

LISTEK.

† Janku Fürstu v spomin.

Duh njegov ostavil je telo, a med nami vedno živel bo!

Prerano — star jedva 35 let — se je moral posloviti za vselej od svoje soproge-učiteljice, od svojih treh otrok: Danila, Dragice in Tatjane, od šolske dece, od stanovskih tovarišev(ice) ter od mnogih prijateljev in znancev! Koliko lepih načrtov za narodu koristno delo, koliko neizpolnjenih nad je leglo ž njim v hladni grob! Oj usoda, kako si neizprosna, kako kruto se igraš z zemljani! — Dolgotrajna, potuhnjena sušica je glodala v njem življenski mozeg tako dolgo, da ji je podlegel v najlepši dobi življenja, ko ga bodo silno težko pogrešali zlasti svojci, pa tudi oni, ki smo ga poznali kot delavnega, iskrenega in značajnega tovariša, zvestega prijatelja in zabavnega družabnika. Ne samo za šolo pri Sv. Duhu ob Ščavnici, marveč za ves ljudumerski srez pomeni Fürstova smrt izgubo, ki jo bo težko nadomestiti.

Neka zla usoda preganja nadučitelje pri Sv. Duhu; tekom 10 let je smrt

ugrabila kar tri: najprej starega Joža Strniša, potem 42-letnega Avgusta Laha in sedaj — 5. septembra — Janka Fürsta.

Rojen leta 1889. v zgodovinsko znamen Veržeju, je preživel »zlata mlada leta« v tem murskem trgu, kjer se mu je menda že takrat začel razvijati njegov veseli temperament in humor; saj je znano, da so Veržejci prijatelji zdravega humorja. Študiral je potem na državnem učiteljskem v Mariboru ter napravil tam leta 1910. zrelostni, leta 1912. pa usposobljenostni izpit. Kot začasni in okrajni pomožni učitelj je služboval na šolah pri Kapeli, v Negovi, v Gornji Radgoni, na Ščavnici ter zopet pri Negovi, odkoder je meseca novembra 1917 bil premeščen za pok. nadučiteljem Lahom k Sv. Duhu. Bivši štajerski deželni šolski svet ga je imenoval s 1. julijem 1918 stalnim nadučiteljem pri Sv. Duhu na Stari gori.

Na prijaznem hribu stoji tu lepa nova šola, štirirazrednica, ki ji pripada precej šolskega zemljišča. Vse to in še razmeroma dobro ljudstvo v okolici je Fürsta vzpodbudilo in navdušilo za intenzivno delovanje v šoli in izven nje. Dosegel je leto za letom prav lepe uspehe v vzgoji in pouku, zasadil in olesal je okolico šole, s soprogo Marico pa sta ne-

umorno delovala poleg šolskih poslov na kmetijsko-gospodinskem polju s priznanimi uspehi. Narod v okolici jima je hvaležen za marsikatero pobudo, za mnogo praktičnih navodil in dobrih zgledov.

S posebno vnemo se je lotil pokojni Fürst ureditve in izboljšanja svojega vinograda blizu Kapele. Svoje teoretično znanje je umel izkoristiti v praksi; zato je bil vinograd kmalu najlepši v vsej okolici. In Fürst je bil na to ponosen. Veliko veselje mu je bilo, če je mogel v prostem času povabiti svoje tovariše in prijatelje v vinograd na »žlahtno kapljico«. Tu — v gorici — so se »pod sepom« ali pa v »salončku« razpletali resni pogovori o šolstvu in ekonomiji. Fürst sam je bil takorekoč abstinent, ker je vedel za svojo zavratno bolezen in jo je s treznim, zmernim življenjem poskušal paralizirati. Kljub temu je bil živahen in zgovoren, često humoristično razpoložen. Ljubili in čislali smo ga vsi tovariši(ice) — našega Fürsta s svetlo polno brado! Zaradi svoje prijaznosti in uslužnosti pa je bil priljubljen tudi pri kmetiskem ljudstvu in delavcih.

Redno se je udeleževal, dokler je bil vsaj nekoliko zdrav, društvenih zbo-

rovanj ter rad posegal v debato. Pristno kolegijalnost je cenil nad vse.

Pred meseci ga je napadla bolezen hujše, in moral je vzeti dopust. Skrbno se je čuval in lečil, tik pred smrtjo je iskal pomoči še celo na graški kliniki. Toda šteti so mu bili dnevi — po dolgotrajni borbi s smrtjo je zaspal za večno. — V nedeljo 7. septembra po pozni božji službi smo ga številni tovariši(ice), srezki poglavar g. Hubad in množica domačega ljudstva spremili na pokopališče pri Sv. Juriju ob Ščavnici. Ganljivo slovo ob grobu mu je govoril tov. Mavrič, v imenu šolske mladine se je poslovil od njega učitelj Korošak. Milovali smo tovarišico, njegovo ženo, ki je ostala s tremi malčki sama, želeč ji, naj v teh težkih dneh ne kloni pod silnim udarcem usode. Vemo, da bo morala preboleti brdiko izgubo, a pozabila ne bo Janka nikdar! Tudi nam ostane tak, kakršen je bil: za vse dobro in lepo vnet iskren tovariš in zvest prijatelj — s svojo impozantno polno brado in z odkritim modrim pogledom v trajnem, najboljšem spominu.

Bodi mu zemljica lahka!

Franjo.